

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DU LỊCH

-----***-----

BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA HÁT
GHEO TRONG HOẠT ĐỘNG DU LỊCH
HIỆN NAY Ở PHÚ THỌ

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

Giáo viên hướng dẫn : TS. Nguyễn Văn Lưu

Sinh viên thực hiện : Trần Ngọc Quý

Lớp : VHDL 17B

HÀ NỘI - 2013

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài.....	5
2. Mục đích nghiên cứu của khóa luận.....	6
3. Lịch sử vấn đề.....	7
4. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu, tài liệu sử dụng	8
5. Phương pháp nghiên cứu	8
6. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn.....	8
7. Bộ cục khóa luận.....	9
CHƯƠNG 1: KHÔNG GIAN VĂN HÓA QUÊ HƯƠNG DÂN CA GHEO	10
1.1. Về địa giới và con người quê hương dân ca Gheo.....	10
1.2. Về văn hóa dân gian quê hương dân ca Gheo.....	14
1.2.1. Văn học dân gian	15
1.2.2. Phong tục, tập quán, tín ngưỡng.....	16
1.2.3. Nghệ thuật dân gian.....	19
Tiểu kết	26
CHƯƠNG 2: VĂN HÓA DÂN CA GHEO PHÚ THỌ	27
2.1. Đại cương về hát Gheo	27
2.1.1. Tên gọi	27
2.1.2. Tục kết nghĩa.....	30
2.1.3. Tổ chức và lề lối của hát Gheo.....	36
2.2. Lời ca hát Gheo.....	42
2.3. Âm nhạc hát Gheo	54
2.3.1. Đại cương về các giọng hát.....	54
2.3.2 Nhận xét về cách dùng quãng (intervalles).....	58
2.3.3 Nhận xét về chuyên giọng.....	61

2.4. Một số nét tương đồng và khác biệt về văn hóa, nghệ thuật giữa dân ca Gheo với nghệ thuật hát Xoan và quan họ.....	63
Tiểu kết	73
CHƯƠNG 3: HÁT GHEO – MỘT TIỀM NĂNG DU LỊCH VĂN HÓA HẤP DẪN CỦA DU LỊCH PHÚ THỌ.....	74
3.1. Vị thế của hát Gheo trong sự phát triển du lịch Phú Thọ	74
3.1.1. Tạo sản phẩm du lịch mang tính chất đặc thù cho Phú Thọ.....	74
3.1.2. Góp phần quảng bá hình ảnh đất nước và con người Việt Nam... ..	75
3.1.3. Góp phần mang lại hiệu quả kinh tế.....	76
3.2. Đôi nét về hoạt động biểu diễn hát Gheo phục vụ khách du lịch ở Phú Thọ.....	77
3.2.1. Địa điểm biểu diễn hát Gheo.....	78
3.2.2. Cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ biểu diễn.....	79
3.3. Đề xuất cá nhân về việc bảo tồn, phát huy, xây dựng dân ca Gheo Phú Thọ thành một sản phẩm có sức hút với du khách.....	79
Tiểu kết	93
KẾT LUẬN.....	95
TÀI LIỆU THAM KHẢO	97
PHỤ LỤC	99

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Nước ta có một nền văn hiến lâu đời. Trải qua nghìn năm đô hộ của phong kiến phương Bắc, gần một trăm năm là thuộc địa của thực dân Pháp, nhưng dân tộc Việt Nam vẫn tồn tại và phát triển, không chỉ ở góc độ là một quốc gia độc lập, tự chủ mà còn được biểu hiện trong bản sắc văn hóa dân tộc.

Bản sắc văn hóa dân tộc ta là những giá trị vật thể và phi vật thể. Trong kho tàng di sản văn hóa phi vật thể của dân tộc, dân ca là một trong những di sản văn hóa vô cùng quý báu.

Với xu hướng hội nhập quốc tế hiện nay, Đảng và Nhà nước ta chủ trương mở rộng quan hệ về mọi mặt với tất cả các nước trên thế giới. Giao lưu văn hóa với các nước trong khu vực, cũng như với các nước trên thế giới để tiếp thu, học hỏi cái hay, cái đẹp của các nền văn hóa là cần thiết. Tuy nhiên, điều quan trọng là phải bảo tồn, phát huy được bản sắc văn hóa tốt đẹp của dân tộc, bởi lẽ cây có vững gốc thì cành lá mới xanh tốt được. Giao lưu văn hóa sẽ đồng thời có hai biểu hiện là tích và tiêu cực. Biểu hiện tiêu cực rất nguy hại, nó sẽ phá vỡ văn hóa truyền thống của dân tộc, quốc gia

Hiện nay, cuộc sống của nhân dân ta nói chung, của nhân dân các làng Gheo nói riêng sôi động, gấp gáp hơn xưa. Ở các làng Gheo, nghệ nhân hát giỏi, thuộc nhiều bài bản, làn điệu chỉ còn một số người. Nam thanh nữ tú là đối tượng chính của ca hát Gheo thế nhưng, ngày nay họ ít quan tâm đến sinh hoạt ca hát này như các thế hệ trước kia. Các nghệ nhân hát giỏi, thuộc nhiều bài bản, làn điệu cổ về Hát Gheo và đã từng tham gia sinh hoạt ca hát này trước năm 1945 tuổi đều trên dưới 80. Những thế hệ nối tiếp các nghệ nhân trước năm 1945 và đặc biệt là tầng lớp trẻ ở các làng có tục Hát Gheo hiện rất ít người thuộc và hát được các bài bản, làn điệu cổ. Mặt khác các phong tục, lề lối cổ như trình tự cuộc hát, ứng tác khi ca hát không có trong các sinh hoạt

Gheo ngày nay. Đã lâu lắm rồi nhiều làng có tục Hát Gheo không còn duy trì những phong tục, lễ lối sinh hoạt ca hát cổ truyền như xưa. Nguy cơ mất hẳn các sinh hoạt văn hóa Gheo cổ truyền là điều khó tránh khỏi

Phú Thọ hiện nay đang là một môi trường màu mỡ để du lịch đậm hoa kết trái, nếu hát Gheo cộng hưởng được với du lịch ắt sẽ là một thành công lớn với không chỉ bảo tồn và phát huy hát Gheo mà còn đem lại sự vượt bậc lớn cho du lịch Phú Thọ nói riêng và cả nước nói chung.

Nghiên cứu về lịch sử, văn hóa của sinh hoạt Hát gheo để thấy rõ giá trị văn hóa – nghệ thuật, những biến đổi của sinh hoạt ca hát này trong hiện tại, để từ đó có những biện pháp, đề án khả thi cho việc bảo tồn, phát huy giá trị là vấn đề cấp thiết.

2. Mục đích nghiên cứu của khóa luận

Dân tộc Việt Nam nói chung, người Việt nói riêng có những di sản văn hóa vật thể và phi vật thể phong phú, đa dạng. Chỉ với những bài bản dân ca hiện đã được công bố, do các nhà nghiên cứu văn hóa dân gian, các nhà nghiên cứu âm nhạc dân gian, các thạc sĩ...sưu tầm mấy chục năm gần đây, chúng ta đã thấy choáng ngợp trước kho tàng di sản văn hóa phi vật thể vô cùng quý giá này.

Trong âm nhạc dân gian Việt Nam thì dân ca người Việt vùng trung du có một vị trí đặc biệt quan trọng, không những ở khối lượng đồ sộ các bài bản, làn điệu mà còn ở giá trị nghệ thuật.

Làng quê Trung du hiện nay đang có nhiều thay đổi, cuộc sống hiện đại với những phương tiện và tiện nghi của văn minh công nghiệp đã lấn lướt cánh đồng êm ả, thơ mộng. Mặt tích cực của văn minh công nghiệp với đời sống của nhân dân ta nói chung, của nhân dân các làng có tục Hát Gheo nói riêng là rất rõ. Nhưng tiếc thay, còn đâu những đêm trăng thanh gió mát, làng

quê ngập trong ánh trăng vàng, tĩnh lặng, trên trời cao vi vu tiếng sáo diều, dưới mặt đất trước những cửa đình hay bên những sườn đồi, hoặc trong những mái nhà tranh chỉ có tiếng hát khi thì thành kính, lúc thì ngọt ngào, đầm thắm của những làng Gheo. Mục đích nghiên cứu của khóa luận là phác thảo những nét cơ bản về lịch sử, nghệ thuật, văn hóa của Hát Gheo trong quá khứ, hiện tại, thấy được ứng dụng to lớn của nó trong hoạt động du lịch để từ đó đề ra được những phương thức bảo tồn và phát huy, ứng dụng hát Gheo vào du lịch trong tương lai ở tỉnh Phú Thọ.

3. Lịch sử vấn đề

Năm 1958, nhạc sĩ Nguyễn Đăng Hòe in rõ nề ô tài liệu Hát Gheo. Từ những năm 80 của thế kỷ XX đến nay đã có nhiều những tài liệu, sách báo, tạp chí... nghiên cứu về văn hóa dân gian, về dân ca Trung du được công bố. Có thể kể đến một vài ví dụ như: cuốn “Tìm hiểu âm nhạc cổ truyền“ XB 1986 của GSTS Tô Ngọc Thanh, tập “Văn nghệ dân gian Phú Thọ“ XB 1999 hay gần đây có đề tài “Nghiên cứu, bảo tồn, phát huy di sản hát Gheo ở Phú Thọ“ do Ngô Xuân Hương chủ nhiệm đề tài, năm 1986, sở Văn hóa – Thông tin Vĩnh Phú đã xuất bản cuốn “Địa chí Vĩnh Phú văn hóa dân gian đất tổ“. Năm 1994, NXB Hà nội đã ấn hành cuốn “Tìm hiểu dân ca Việt Nam” của Phạm Phúc Minh

Cuốn sách “Bước đầu tìm hiểu Hát Gheo Vĩnh Phú” của Nguyễn Đăng Hòe và phần hát Gheo trong sách “Địa chí Vĩnh Phú văn hóa dân gian vùng Đất Tổ” đã đưa ra những câu chuyện, lời kể của nhân dân, nghệ nhân các làng có tục hát Gheo, về nguồn gốc và một số đặc điểm của sinh hoạt hát Gheo.

Sau các công trình nghiên cứu về hát Gheo ở trên cho đến nay có nhiều các công trình nghiên cứu, các bài viết về hát Gheo được công bố. Sau những tập dân ca được sưu tập những thế kỷ 50, 60, 70 của thế kỷ XX thì công tác sưu tầm các bài bản, làn điệu Gheo chưa thấy xuất thêm những tập dân ca mới nào

Các công trình nghiên cứu về hát Gheo đã công bố đều có giá trị khoa học cao. Tuy nhiên chưa có công trình nào nghiên cứu độc lập về hát Gheo, ứng dụng giá trị của nó vào hoạt động du lịch để khai thác nó

Trên cơ sở các tài liệu, sách báo, tạp chí viết về hát Gheo cùng với việc khảo sát, điền dã ở một số làng có tục hát Gheo, em đã hoàn thành bài khóa luận với chủ đề: “ Bảo tồn và phát huy giá trị của Hát Gheo trong hoạt động du lịch hiện nay ở Phú Thọ”.

4. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu, tài liệu sử dụng

** Đối tượng, phạm vi nghiên cứu:*

Sinh hoạt văn hóa Gheo ở một số làng có tục hát Gheo, một số nghệ nhân hát Gheo ở Phú Thọ, thực trạng việc ứng dụng Hát Gheo trong hoạt động du lịch hiện nay ở Phú Thọ và đề xuất cá nhân.

** Tài liệu sử dụng:*

Các sách báo, tạp chí, những tập dân ca đã xuất bản, tư liệu điền dã cho bản thân em ghi chép

5. Phương pháp nghiên cứu

Đề tài: “Bảo tồn và phát huy giá trị của hát Gheo trong hoạt động du lịch hiện nay ở Phú Thọ“, thuộc chuyên ngành văn hóa du lịch. Đề tài có liên quan đến một số chuyên ngành khoa học như: Dân tộc học, lịch sử, âm nhạc... Để phục vụ cho việc viết khóa luận em có sử dụng những phương pháp: Phương pháp thu thập xử lý tài liệu, phương pháp thống kê, phân tích, so sánh, tổng hợp, phương pháp khảo sát thực tế, phỏng vấn, chụp hình

6. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn

+ Phác thảo bước đầu về tiến trình lịch sử của thể loại dân ca hát Gheo Phú Thọ (và 1 số thể loại dân ca của người Việt ở khu vực Trung du Phú Thọ).

+ Nêu rõ được tính nhân văn, tính cộng đồng trong sinh hoạt ca hát dân ca Gheo của người Phú Thọ.

+ Phản ánh được cái ưu, cái nhược điểm về tình hình sinh hoạt văn hóa Gheo từ cuối TK XX đến nay.

+ Đề ra được phương thức bảo tồn, phát huy hình thức sinh hoạt văn hóa Gheo trong hoạt động du lịch

Tính thực tiễn của đề tài là góp phần làm rõ thêm giá trị văn hóa của sinh hoạt ca hát Gheo, từ đó làm góp phần nâng cao nhận thức của nhân dân các làng có tục về giá trị và việc khai thác ứng dụng sinh hoạt ca hát dân ca Gheo trong đời sống và trong du lịch.

7. Bố cục khóa luận

Ngoài phần mở đầu và kết luận, tài liệu tham khảo và phụ lục ra thì khóa luận gồm 3 chương:

Chương 1: Không gian văn hóa quê hương dân ca Gheo.

Chương 2: Văn hóa dân ca Gheo Phú Thọ.

Chương 3: Hát Gheo – Một tiềm năng du lịch văn hóa hấp dẫn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Quốc Vượng, Tô Ngọc Thanh, Nguyễn Chí Bền, Lâm Mỹ Dung, Trần Thúy Anh (2000), Cơ sở văn hóa Việt Nam (NXB giáo dục, Hà nội)
2. Nguyễn Khắc Xương (1994), Tục ngữ ca dao dân ca Vĩnh Phú (SỞ văn hóa thông tin thể thao du lịch Vĩnh Phú xuất bản)
3. Đào Đăng Phượng (2002), Hát Ghẹo trong đời sống văn hóa của cư dân vùng Phú Thọ, luận văn thạc sĩ văn hóa học, Hà Nội.
4. Sở văn hóa thông tin Vĩnh Phú (1996), Văn hóa dân gian vùng đất Tổ, địa chí Vĩnh Phú (Vĩnh Phúc).
5. Sở VH-TT Vĩnh Phú (1995), Dân ca Xoan Ghẹo Vĩnh Phú (Vĩnh Phú)
6. Sở VH-TT Vĩnh Phú (1997), Dân ca Xoan Ghẹo – ký yếu hội thảo khoa học dân ca Xoan Ghẹo Vĩnh Phú (Vĩnh Phú).
7. Phạm Trọng Toàn (2004), Phác thảo văn hóa hát Ghẹo, tạp chí văn nghệ số 1.
8. Phạm Trọng Toàn (2007), Tương đồng và khác biệt giữa hát Xoan, hát Ghẹo Phú Thọ và Quan Họ Bắc Ninh (luận án tiến sĩ văn hóa dân gian)
9. Nguyễn Thị Nhung (1982), Tìm hiểu cấu trúc thể một đoạn trong dân ca người Việt, tạp chí văn hóa nghệ thuật số 4,5,6
10. Nguyễn Đăng Hòe (1979), Bước đầu tìm hiểu về hát Ghẹo Vĩnh Phú, (Vĩnh Phú)
11. Đào Việt Hưng (1999), Tìm hiểu điệu thức dân ca người Việt Bắc, Trung Bộ (Viện âm nhạc NXB âm nhạc, Hà Nội)
12. Ngô Thị Xuân Hương (2007), Nghiên cứu bảo tồn, và phát huy hát Ghẹo Phú Thọ

13. Hội thảo khoa học dân ca Xoan, Gheo Vĩnh Phú lần thứ nhất (11/1994)
14. A.A Radugin (Vũ Đình Thông dịch, 2002), Từ điển bách khoa văn hóa học, Viện nghiên cứu văn hóa nghệ thuật (Hà Nội)
15. Nguyễn Khắc Xương, Dương Huy Thiệp, Hát Xoan và hát Gheo Vĩnh Phú.